

ἐσχάτης, μετὰ πάσης ἐγγυήσεως δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὐταὶ δὲν ἠδύναντο ν' ἀποκαλυφθῶσιν εἰμὴ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κυβερνήτου τῶν ἐθνῶν, καὶ ὅτι χορηγοῦσι τὴν πλεον τῆς ἀνθρωπίνης μαρτυρίας περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ο. Κ.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ.

(συνέχεια καὶ τέλος).

Π'.

Πολλοὶ λόγοι οἵτινες τὸ πάλαι συνέτεινον πρὸς καθωραϊσμόν καὶ μεγαλειότητα τῆς ποιήσεως ἐξέλειπον. Ἡ μυθολογία ἐν τῶν κυριωτέρων μέσων πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ δὲν ὑπάρχει πλέον. Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ ὅτε περιέγραφον μάχην τινὰ καὶ οἱ θεοὶ συμμετέσχον αὐτῆς, ἐνεργῶν μέρος λαμβάνοντες, τὰς σοφὰς αὐτῶν συμβουλὰς, τοὺς ἐνθαρρυντικούς λόγους καὶ τὸν ἥρωϊσμόν ἐζωγράφιζον διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων. Περιέγραφον τρικυμίαν τινὰ, πᾶν κύμα ὑποτάσσετο εἰς τὴν θεὸν τῆς θαλάσσης· καὶ ἐν ἐκάστη εἰκόνι πᾶν βεῖθρον εἶχε τὰ πνεύματά του, ἕκαστον δάσος, πεδιάς, ὄρος καὶ λόφος εἶχε τοὺς θεοὺς του!

Εἰς τὸν αἰῶνα ὁμοῦ καθ' ὃν ζῶμεν, ὁ θεὸς ἡμῶν δὲν ἔχει Ὀλυμπον ἐξ οὗ νὰ βροντᾷ, οὔτε ἐν τῷ θρόνῳ του ὑπάρχει ὀπλοθήκη ἐξ ἧς νὰ ἀστράπτῃ. Αὐτὸς εἰς οὐδὲν μαντεῖον ἐπιτρέπει νὰ γνωστοποιῇ τὰ μυστήρια τοῦ μέλλοντος, νὰ καταδικάζῃ τὸν ἀθῶον καὶ νὰ ὑπερασπίζηται τὸν ἐνοχον. Ὁ Ὀλυμπος ἐρημώθη, τὸ δὲ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἵσταται σιωπηλὸν καὶ μανῆρες. Ὁ Ποσειδῶν περιώρισε τὴν βασιλείαν του ἐν τῇ θαλάσσῃ· ὁ δὲ Αἰόλος ἀπώλεσε διὰ παντὸς τὴν ἐξουσίαν του.

Ὁ Δρ. Ἰόντων λέγει ὅτι, «αἱ ἰδέαι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἰσὶν ἀπλούσταται διὰ ῥητορικὴν, ἱερώταται διὰ μεταφοράν, καὶ μεγαλειόταται πρὸς καθωραϊσμόν.» Καί τοι ἐκτιμῶ τὸν Δρ. διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ παιδείαν, οὐχ ἥττον οἱ λόγοι οὗτοι εἰσὶν ὑπερβολικοί. Χριστιανικὴ θρησκεία ἀπλουστάτη διὰ ῥητορικὴν! Οἱ λόγοι οὗτοι πιθανὸν διέφυγον ἐκ τοῦ στόματός σου ἀπερισκέπτως! Πότε ἀνέγνωσας τελευταῖον τὰς θεοπνεύστους σελίδας τῶν Ἱερῶν Γραφῶν; Ἐλησμόνησας ἴσως τὰς εὐγλώττους συμβουλὰς τοῦ Ἱερεμῖα καὶ τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ, οἵτινες μετὰφέρουσι τὸν εὐσεβῆ ἀναγνώστην μέχρι τρίτου Οὐρανοῦ; Ἐλησμόνησας τὰ παράπονα τοῦ Ἰώβ, καὶ τοὺς στίχους ἐκείνου ὅστις ἐκάλεσε τὴν Μοῦσάν του ἐκ τοῦ Ὄρους Σινᾶ ἢ ἐκ τοῦ βεῖθρου τοῦ Σιλωὰμ τοῦ ἡσύχως ῥέοντος πλησίον τοῦ μαντείου τοῦ Θεοῦ; Ἐάν ποτὲ θνητὸς ὑπῆρξεν εὐγλωττος ἐμπνευσθεὶς ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐφυΐας ἦσαν αὐτῷ, ὡς Ἰωάννη Μίλτων, ὅστις ἔφαλλε «τὴν πρώτην ἀπειθείαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν, οἷον ἡ θανατηφόρος γεῦσις ἔφερε τὸν θάνατον εἰς τὸν κόσμον καὶ ὅλας μας τὰς θλίψεις.»

Ὁ Λόρδος Χριστόφορος Νόρθ λέγει: «Κλείσον τὰς θύρας τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν ποίησιν, καὶ ἡ πτῆσις τῆς ἐπὶ τῆς γῆς θέλει εἶσθαι ἀσθενεστέρα καὶ χαμηλοτέρα, τὰ πτερὰ τῆς πεφορτωμένα καὶ βεβαρυμένα ἐκ τῆς ἔλης τοῦ κόσμου τούτου, ἢ ὅς φωνὴ τῆς ὡς ἐκείνη τοῦ ἐν τῷ κλωδίῳ κορυδαλλοῦ.»

Θ'.

Εἰς μάτην οἱ νεώτεροι ποιηταὶ προσπαθοῦσι νὰ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν ἀρχαίων. Οἱ πολιοὶ ἥρωες τῆς ἀρχαιότητος ἵστανται ὡς ἀδιάρρηκτος φάλαγγς τὸ σῆμα τῶν ἀκτινοβυλεῖ ἐκ τῆς δόξης ἣν δικαίως ἀπέκτησαν, ἢ δὲ δάφνη ἣν ἐδρεψαν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Πίνδου τρυφερὰ καὶ ἀμάραντος μέχρι σήμερον καθωραΐζει τὸ μέτωπόν των. Οἱ νεώτεροι δὲν δύνανται νὰ πλησιέσωσιν

αὐτοὺς ἢ δι' ἀσθενοῦς μιμήσεως· εἰσὶν ἡναγ-
κασμένοι νὰ θεωρῶσι μετὰ θαυμασμοῦ καὶ
ἐκπλήξεως τὰς μεγάλας καὶ ὠραίας ἐκείνας
ἀρχιτεκτονικὰς ἀναλογίας τῶν οἰκοδομημά-
των ἐκείνων ἅτινα γιγαντιαῖαι χεῖρες ἀνή-
γειραν, καὶ ἅτινα ἀπεκατέστησαν ἔτι μᾶλ-
λον ἐνδοξότερα διὰ τοῦ περικαλύπτοντος ἀ-
πὸ τοσοῦτων αἰώνων τὰ ἐπιστύλια καὶ τὰς
στήλας αὐτῶν κισσοῦ. Παραβαλλόμενοι οὗτοι
μετὰ τῶν ἀρχαίων εἶναι ὡς τὸ δεκάλεπτον
τύμπανον μετὰ τὸ τρομακτικώτερον πυροβολι-
κὸν τοῦ Οὐρανοῦ.

Πῶς νὰ καυχηθῶσι περὶ ἐφευρέσεως, ἡ-
τις ἐκλήθη ἡ οὐαία τῆς ποιήσεως; Ἡ ποίησις
ἡμῶν παραβυλλομένη μετὰ τὴν τῶν ἀρχαί-
ων εἶναι ὡς τὸ λισγάριον καὶ ἡ σκαπάνη ἀ-
πέναντι τοῦ τηλεσκοπίου τοῦ Γαλιλαίου καὶ
τῶν τηλεγραφικῶν συρμάτων τοῦ *Morse*.

Πλὴν μὴν νομίσητε ὅτι ἀποδίδων το-
σοῦτον φόρον ἐκτιμήσεως καὶ θαυμασμοῦ
τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἐπιφυλάττω τὸν ὀφει-
λόμενον ἔπαινον πρὸς τοὺς νεωτέρους. Ὅ-
ταν ἡ παγκόσμιος Ἱστορία συμπληρωθῇ,
ἐν τοῖς πολυσελίδοις αὐτῆς τόμοις πλείστα
ὄσα ὀνόματα ἐκ τῶν νεωτέρων ποιητῶν τῆς
Εὐρώπης, Ἀμερικῆς καὶ Ἑλλάδος ἐγγραφῇ-
σονται ἐν αὐτοῖς δι' ἀνεξαλήπτων χαρακτή-
ρων.

Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς πλείστα προτερήμα-
τα, φυσικά τε καὶ ἠθικά, ἅπαντα ταῦτα δὲ
παραδίδονται πρὸς τέρψιν καὶ διδασκαλίαν.
Ἡ μονοξία παραχωρεῖ ἐλευθερίαν φροντίδων
καὶ διαφυλάττει ἡμᾶς μακρὰν τῶν θορύβων,
κραυγῶν καὶ ἐρίδων, μακρὰν τῶν συνεχῶν
οἰμωγῶν τῆς πενίας, μακρὰν τῶν δυσαρέ-
στων καὶ λυπηρῶν ἐκείνων ἀντικειμένων ἅ-
τινα ἡνόχλουν τὸν ἀτυχῆ ποιητὴν τῶν ἡ-
μερῶν ἐκείνων. Τοῦτο δὲν λέγω ὡς νέον·
πρὸ πολλῶν αἰώνων τὸ τοιοῦτον ἦτο γνω-
στόν. Ὁ ποιμενικὸς βίος τῶν προπατόρων
μας, πλήρης ἀθωότητος καὶ ἀπλότητος, ἀ-
ναμφιβόλως ἔθελγε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα
τῶν, ἐλάμπρυνε δὲ καὶ ἐμεγαλοποιεῖ τὰ
αἰσθηματά των. Ὁ ποιμὴν φυλάττων τὰ
ποίμνιά του ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων καὶ
ἀναπνέων, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ποίησιν ὑπὸ

τὰς καλλονὰς καὶ τὰς ἁρμονίας τῆς φύσε-
ως, ἠδύνατο ἄριστα νὰ ψάλλῃ εἰς ἀδιδά-
κτους στίχους τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνθίζουσαν
κοιλάδα, τοὺς κελαρίζοντας ῥυακας, τὰ σπή-
λαια καὶ βράχους τοὺς ὑπὸ τῶν τρομακτι-
κῶν ἀνέμων ἀντηχοῦντας.

Ἡ ψυχὴ οὐδέποτε αἰσθάνεται μεγαλήτε-
ρον ἐνθουσιασμόν· ἡ φύσις οὐδέποτε παρί-
σταται ὠραιότερα ἢ ὅταν ἀναγινώσκωμεν
τὰς σελίδας ἐκείνων, οἵτινες μακρὰν τῶν
θορύβων τῆς πόλεως, ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐο-
διαζούσης φύσεως ἔγραψαν τὰ ἀριστουργή-
ματά των.

Ὁ Θεόκριτος, Βίων καὶ Μόσχος περιέ-
γραψαν μετὰ πλείστης ὁσπείας ἐπιτυχίας καὶ
φυσικότητος τὰ θέλητρα τοῦ ποιμενικοῦ
βίου. Πόσον τὰ εὐδύλια τοῦ Γέσνερ εὐω-
διάζουσιν ἐκ τῶν ἀνθέων καὶ τῆς δρόσου
τῆς πρωίας! Ἐν αὐτοῖς νομίζει τις ὅτι ἀ-
κροάζεται τὸν βόμβον τῶν μελισσῶν, τὸν
μυκηθμὸν τῶν ἀγέλων καὶ τὸν γλυκὺν κε-
λαδισμόν τῶν πτηνῶν.

Ὁ Πετράρχης ἐν τῷ μέσῳ τῆς μοναξίας
τῆς Βοκλούζης ἐξέφρασε δι' ἀμιμήτου πά-
θους τινὰ τῶν ὠραιότερων ποιημάτων τῶν
ἀφιερωθέντων ποτὲ εἰς ἀκατάστατον καὶ
φαντασιόπληκτον γυναῖκα! Ὁ ἀένναος φλοῖ-
σθος τοῦ Σοργία, αἱ ῥωματικαὶ κοιλάδες αἱ
περιστοιχίζουσαι τὴν ἀγροτικὴν τοῦ οἰκίαν,
ἀνέπτυξαν τὰς ἰδέας του, ὠρίμασαν τοὺς
στοχασμούς του καὶ ἐνέπνευσαν τὴν φαντα-
σίαν του εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε τὸ ὄνομα
τοῦ ἀτυχοῦς τούτου τέκνου τῶν Μουσῶν νὰ
ἐγγραφῇ μεταξὺ αὐτῶν ὀλίγων καὶ ἀθανά-
των ὀνομάτων ἅτινα δὲν ἐγεννήθησαν ἵνα
ἀποθάνωσιν.»

Ἰωάννη Ἰάκωβε Ρουσώ! τρέμω προφέ-
ρων τὸ ὄνομά σου. Φεβοῦμαι μήπως καὶ γὰρ
σοὶ ἀδικήσω. Ἀλλ' ἔχει τὸ πνεῦμα σου γι-
νώσκει ὅτι δὲν τολμῶ οὔτε τὸ ἐλάχιστον
φύλλον ν' ἀποσπάσω ἐκ τοῦ στεφάνου ὅστις
περικοσμεῖ τὸ μέτωπόν σου. Ἰωάννη! Δὲν
ἦσο διακαῆς ἐραστὴς τῆς φύσεως, καὶ
δὲν ἠγάπας τὰ πάντα ζῶντα τε καὶ νεκρά
ὥς οἱ τρελοὶ ἀγαπῶσιν; Ὁ Ρουσώ πολλά-
κις ἐπισκεφθεὶς τὴν μεγαλοπρεπὴ καὶ πολύ-

ανδρὸν πρωτεύουσταν τῆς Γαλλίας, ὡμολόγησεν ὅτι, ὅταν ἐγκατέλειπε τὴν μονήρην αὐτοῦ κατοικίαν, οὔτε μίαν γραμμὴν ἠδύνατο νὰ γράψῃ, ἡ δὲ καρδιά του μεγάλως ἐπεθύμει τὴν ἀγροτικὴν ἐρημίαν τῆς Μονμορσσύ. Ἀλλὰ διατί, Ἰωάννη, ἡ καρδιά σου δὲν ἀνεβ.θάζετο διὰ τῆς φύσεως πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῆς; Αἱ σκληραὶ ἀδελφαὶ εἰσὶν ἔτοιμοι ὅπως κόψωσι τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του. Ἀλλὰ φεῦ! Οὐδεμίαν ἐλπίδα λαμπροτέρου μέλλοντος θερμαίνει τὴν καρδίαν του, αὕτη ἔτι μᾶλλον κλίνει καὶ προσκολλᾶται μετὰ περισσοτέρας ἀγάπης ἐπὶ τῶν ματαίων καὶ προσκαίρων ἀντικειμένων τοῦ κόσμου τούτου. Ζητεῖ θέσιν τινὰ πλησίον τοῦ παραθύρου ὅπως οἱ τεθλωμένοι αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ θεωρήσωσι διὰ τελευταίαν φορὴν τὴν θέαν τοῦ ὅσον οὐπω ἀπολεσθέντος κόσμου. Ὡ! Ὁ ἀὴρ τοῦ παραδείσου δὲν τολμᾷ ν' ἀσπασθῇ καὶ ἀπομάξῃ τὸν θανατηφόρον ἰδρῶτα τὸν κρουνηδὸν ῥέοντα ἐκ τοῦ ἐνδόξου μετώπου σου, τοῦ ἄλλοτε πεπληρωμένου ἐξ ὠραίων καὶ λαμπρῶν ἰδεῶν. Ὅχι, Ῥουσσώ, ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ ἀπιστία θέλουσι κλεισθῇ διὰ παντὸς ἐντὸς τοῦ τάφου σου!

Ὁ Κρεβιλλὼν, τραγωδοποιὸς ἐξόχου πνεύματος καὶ εὐφυΐας, διήλθε τὸ πλεῖστον τῶν ἡμερῶν του ἐν ἀγροτικῇ ἀπλότητι καὶ ἡσυχίᾳ. Λέγεται δὲ ὅτι ὅτε ἡμέραν τινὰ εἰς τῶν φίλων του ἐπισκέφθη αὐτὸν, ὁ φαντασιώδης ποιητὴς ἐταράχθη τοσοῦτον, ὥστε ῥίψας βλέμμα ὀργῆς καὶ ἐκπλήξεως ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἀπέπεμψε, λέγων, «φύγε, μὴν μ' ἐνοχλῆς, πορεύομαι ὅπως ἐξορίσω ἕναν ἀχρεῖον ἱερέα καὶ ἀπαγχονίσω ἕτερον.»

Ι'.

Ἡ ποιητικὴ φαντασία κατὰ μέγα μέρος καλλιεργεῖται καὶ ἀναπτύσσεται ὡς ἐκ τοῦ κλίματος. Εἰς γῆν ἐν ἣ αἱ ὥραι τοῦ ἔτους διαδέχονται τακτικῶς ἀλλήλαις, τὸ αἶσθημα τῆς ποιήσεως ἀποκαθίσταται ζωηρότερον καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἀκμαῖον. «Αἱ ὥραι εἶναι πηγαὶ ἐμπνεύσεως,» λέγει εἰς τῶν ἐξοχω-

τέρων ἀγγλῶν ποιητῶν — τὴν ἀλήθειαν δὲ ταύτην οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ.

Ὅτε ἡ ἀνοιξὶς ἐνδύει τὴν γῆν διὰ τοῦ ἀνθοστολίστου αὐτῆς τάπητος, ἡ δὲ ζεφύριος αὔρα φέρει ἐπὶ τῶν ἀοράτων πτερύγων τῆς τὴν μυρίπουν εὐωδίαν πολλῶν καὶ ποικίλων ἀνθέων, τότε ἐκθαμβος καὶ καταγοητευομένη ἡ φαντασία ὑψεῖται ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ φωτός, μαίραν τῶν ἐπιγείων καὶ πρὸςκαίρων ἀγαθῶν συναισθανομένη ἔτι μᾶλλον τὴν ἱερὰν αὐτῆς ἀποστολήν. Ὡ! Ὅποιον αἶσθημα χαρᾶς αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ θεωροῦσα τὰ ἀναφυόμενα καὶ μυροβόλα ἄνθη! Εἶναι πρωτὰ τοῦ Μαΐου, ὁ ἥλιος ἤδη ἀνέτειλεν. Ἡ ῥοδοδάκτυλος ἠὼ μειδιᾷ ἐπὶ τῆς ὠραιότητος τοῦ παντός. Ὅποια ὠραία χρώματα, — ἐρυθρήματα τῶν ἀγγέλων — λαμπρύνουσι τὴν θέαν ταύτην!

Παρατήρησον! Οὔτε αὐτὸς ὁ Σαλβατὼρ διὰ τῆς ἀθανάτου γραφίδος του δύναται νὰ μεταφέρῃ ἐν μόνον χρῶμα ἐκ τῆς ὠραίας ἐκείνης ἱρίδος, σημεῖον εἰρήνης καὶ ἀφθονίας, χαρᾶς καὶ ἀγαλιάσεως. Ἐκεῖ μεταξὺ τῶν κοιλάδων καὶ τῆς μουσικῆς ἐνυπάρχει χαρὰ ἄνευ λύπης! Εἶναι ἑσπέρας, καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς τῆς ἡμέρας ἔδυσεν ὀπισθεν τῶν ὑψηλῶν λόφων, συνοδευόμενος παρὰ τῆς σιωπηλῆς μελωδίας πληρεστάτης γαλήνης, ὕμνου σιωπηλοῦ ὃν ἡ φύσις προσφέρει εἰς τὸν Δημιουργόν της. Ἀργότερον αἱ μελαναὶ σκιαὶ τῆς νυκτὸς περικαλύπτουσι τὴν γῆν, καὶ δὲν ἀκροάζεται τις ἢ τὴν φωνὴν τῆς γλαυκὸς καθημένης ἐν τῷ μέσῳ τῶν κλάδων τῶν γηραιῶν ἰτεῶν. Τὰ πτηνὰ, οἱ ἐλαφροὶ κάτοικοι τῶν δασῶν, ἀφοῦ ἐθελξαν τὸ ὦτίον μας διὰ τῶν γλυκυτέρων αὐτῶν κελαδημάτων ἐπαναπαύονται ἐν ταῖς φωλαῖς των.

Τὸ ἔαρ ἤγγικε καὶ ἡ σκηνὴ μεταβάλλεται. Ἐκ τῶν ἀνθοστολίστων παραπετασματῶν τῆς ἀνοιξέως ἐξέρχεται τὸ καλοκαίριον μὲ πυρώδεις ὀφθαλμοὺς καὶ διακεκαυμένον πρόσωπον. Οἱ οὐρανοὶ φαίνονται κεκλεισμένοι καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ γεωργοῦ ἐξέλιπεν! Ἐὰν αὐτὸς εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ Μωϋσέως, ἤθελε πετάξῃ τὴν πέτραν ὅπως ἐξ αὐτῆς ῥέσσωσι ποταμοὶ ὑδάτων καὶ ζωογό-

νήσωσι τοὺς ἀγροὺς του. Ἄλλ' ἰδοὺ σημεῖον ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος, — ἡ βροντὴ προαναγγέλει βροχὴν, — ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὁ πρὸ μικροῦ λυπούμενος, ἤδη χαίρει καὶ ἐκφωνεῖ ὡς ὁ Δαυὶδ :

« Πλημύραν ὑδάτων ἔχυσαν αἱ νεφέλαι, φωνὴν ἔδωκαν οἱ οὐρανοί. Καὶ αὐτοὶ οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα φοβοῦνται τὰ σημεία σου· χαροποιεῖς τὰς ἀρχὰς τῆς αὐγῆς καὶ τῆς ἑσπέρας. Ἐπισκέπτεσαι τὴν γῆν, καὶ ποτίζεις αὐτήν . . . »

Τὸ φθινόπωρον εἶναι ἡ μόνη ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ ἀποκαθίσταται ζωηρότερα, τότε ὅπασα ἡ φύσις ἀνθεῖ μοσχοβολεῖ, μειδιᾷ, τὰ δὲ δένδρα εἰσὶ πεφορτωμένα ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ ἐκλεκτοτέρων καρπῶν. Καὶ ὁ χειμὼν δὲν εἶνε ἄγονος ποιητικῆς φαντασίας. Οἱ ἐρπύμενοι ἀνεμοὶ, ἡ καταπίπτουσα βροχὴ, οἱ παγωμένοι ποταμοί, τὰ γεγυμνωμένα δάση, τὰ μαραμμένα ἄνθη, αἱ ἐκ τῶν ὠραίων στεφάνων των λεηλατηθεῖσαι κοιλάδες, καὶ οἱ ἐγκαταλειμμένοι λειμῶνες προεκτείνουσι τὴν φαντασίαν καὶ βυθίζουσι τὴν ψυχὴν εἰς σοβαρὰς σκέψεις καὶ οὐρανίους διαλογισμούς.

Εἶναι παρὰ πᾶσιν ὁμολογούμενον ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ θεὰ τῆς φύσεως τελειοποιεῖ καὶ καπνίζει τὰς ιδέας καὶ πολλάκις αὐτὸν τὸν ἥστατον ἡμῶν νοῦν.

Ἐὰν ἀναγνώσωμεν μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιστάσιος τὰς σελίδας τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἄλλων ἐθνῶν, θέλομεν ἰδεῖ ὁ εἰς νὰ διαφέρῃ τοῦ ἄλλου ὡς εἰς ἀστὴρ διχφέρει τοῦ ἄλλου. Εἰς τί ἄλλο δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τοῦτο ἢ εἰς τὰς διαφόρους θέσεις ἐν αἷς οὗτοι ἀνετράφησαν καὶ ἠνδρώθησαν ; Ὁ ἀνατραφεὶς ἐν τῷ μῆσῳ τῆς φύσεως, ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὕψων ἢ βράχων, φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ ἀγνοῦ καὶ ἱεροῦ ἐκείνου αἰσθήματος τῆς ἐλευθερίας, περὶ τινος ἄλλου ἠδύνατο νὰ ᾄδῃ ἢ περὶ ὀρέων, φύσεως καὶ ἐλευθερίας ; Τὰ κλέπτικα τραγούδια ἔστωσαν ἀπόδειξις τῶν λόγων μου. Ὅποια χάρις καὶ φυσικὴ ἀφέλεια διαλάμπει ἐν αὐτοῖς ! Μετὰ πόσης τέχνης καὶ ὠραιότητος ἡ ἀνδρεία καὶ τὸ αἰσθημα

τῆς ἐλευθερίας εἶναι συμπεριπεπλεγμένη μετὰ τῆς τρυφερωτάτης ἀγάπης καὶ τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως ! Ἐν αὐτοῖς διανθεῖ ἡ ὑψηλότερα ποιητικὴ φαντασία καὶ τὰ ὠραιότερα καὶ ἠθικώτερα ἅμα αἰσθήματα. Ὁ Ἰκέτε, ὁ ἀδιαφιλονίκητος μονάρχης τῆς ἡπειρωτικῆς φιλολογίας, ἐκάλεσεν αὐτὰ τὰ φυσικώτερα καὶ ποιητικώτερα προϊόντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ὁ ἀφρίζων καταρράκτης, ὁ τρομακτικὸς πᾶταγος τῆς τρικυμίας καὶ ὁ θόρυβος τῶν κυμάτων συντριβομένων ἐπὶ ἀγρίων ἀκτῶν, ἐμπνέουσι βαθείας καὶ ζοηρὰς ἐντυπώσεις ἅς τινες ὁ ποιητὴς ἀδύνατον νὰ μὴν ἐκφράσῃ διὰ μελωδικωτάτου ῥυθμοῦ. Ὁ λόρδος Βύρων, ἐπιτυχέστατα εἰκονογραφεῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην διὰ ὠραίων τῶν-τι στίχων.

Ὁ δὲ μέγας τῆς Γαλλίας ποιητὴς Σατω-βριάνδος λέγει : — « Ἐπὶ τῆς ἀγρίας ἀκτῆς τῆς Ἀρμορικῆς ἀνετράφην σύντροφος τῶν κυμάτων καὶ τῶν ἀνέμων. Μία τῶν πρώτων τέρψεων, ἃς ἀπήλαυσα, ἦτο ἡ πάλῃ μου κατὰ τῶν τρικυμιῶν, αἱ μετὰ τῶν κυμάτων παιδιὰί μου, ἀποσυρομένων ἐνώπιόν μου ἢ σπενδόν των κατόπιν μου ἐπὶ τῆς παραλίας. »

Ὁ δὲ Βαλαωρίτης, — ὁ διασημότερος τῶν νεωτέρων ποιητῶν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ὁ ἀποθανατίσας τὰ ἥρωικά κατορθώματα τῶν Κλεπτῶν, — ἐκείνων οἵτινες ἐν τῷ μῆσῳ τῆς δουλείας ἦσαν ἐλεύθεροί — ὁ ἀοιδὸς ἐκεῖνος οὔτινος αἱ ὑψηλαὶ στροφαὶ θὰ ὑπάρχωσιν ἐνόςῳ ἢ Ἑλλάς θὰ ὑπάρχῃ, λέγει :

« Κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1866 διαμένων ἐν Μαδουρῇ μιᾷ ἐκ τῶν χαριστάτων Ταφίων νήσων παρεστάθην θεατὴς φοβερωτάτης τρικυμίας. Ἐβλεπα τὴν ἀπέναντι πεδιάδα τοῦ Ἑλλομένου ὑποβρύχιον καὶ καταστρεφομένην, τὰ δὲ καλλιμέτωπα ὄρη τῆς Ἑλλάτος καὶ τῶν Κάρων πυρπολούμενα ὑπὸ τῶν κεραυνῶν.

« Ἡ θάλασσα βρυχωμένη συνετρίφετο ἐν τῷ στενωπῷ πορθμῶν ἢ ἐφαίνετο δυσανασχετοῦσα, ὥσει λέαινα ἐν κλωβίῳ, τὰ δὲ

κύματά της, ἐν ᾧ εἰσέβαλλον διὰ τοῦ στομίου τῆς Θηλειᾶς κειμένης πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν ἀκρωτήριον τοῦ Μεγανησίου καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπορεύοντο πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Ζαβέρδας, ἀπῆντων κατὰ μέτωπον τὸν Σκορπιὸν καὶ τὴν Σπάρτην, ἐκ τῆς χορείας καὶ ταύτης τῶν Ταφίων, καὶ ἀντικρουόμενα κατέπιπτον ἀφροστεφῇ καὶ γιγαντώδη ἐπὶ τῆς Μαδουρῆς καὶ τῆς ἀμμόδους ἀκτῆς τοῦ Ἑλλομένου.

«Ἄλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν μυκηθμῶν τοῦ πελάγους διεκρίνετο ἡ βροντώδης φωνὴ τοῦ χειμάρρου, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν ἀποτόμων ἀκρωρείων τῆς Ἐγκλουβῆς καὶ κρημιζόμενος ἀπὸ χαράδρας εἰς βάραθρον, λάβρος καὶ καταστρεπτικὸς φθάνει διὰ τῶν κλεισσωρείων καὶ κατακλύζει τὴν πεδιάδα σύρων παρμεγέθεις λίθους καὶ προαιώνια δένδρα. Ὁ χεῖμαρρος οὗτος καλεῖται Δημοσάρι....

«Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ δύναμις καὶ ἡ ὁρμὴ τῶν ὑδάτων του, ὥστε ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ τὸ ῥεῦμα διασχίζον τὰ θαλάσσια κύματα ἐφθανε μέχρι Μαδουρῆς καὶ ἔρριπτεν ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ μου τὰ λάφυρα τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ πολέμου του, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ δένδρον πελώριον ἐκ τοῦ γένους τῶν δρυῶν, κοινῶς καλούμενον ῥουπάκι, διακρινόμενον διὰ τε τὸ ἀγροῖκον καὶ τὴν ῥωμαλαιότητα τῆς φύσεώς του. Τὸ τυχαῖον τοῦτο συμβάν παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐπομένου στιχουργήματος, ἐπομένως δὲ καὶ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ. Τὸ ξερριζωμένο δένδρον.»

Τὸ *Windsor Forest* ἡ ὑψηλὴ καὶ μεγαλεῖον πνέουσα αὕτη φύσις, ἦτο ἡ μούσα ἡ διδάξασα τὸν *Pope*, — τὸν ἐπιτυχῇ μεταφραστὴν τοῦ Ὁμήρου, — «νὰ ψάλλῃ εἰς στίχους,» οἵτινες ὑπῆρξαν τὸ θαῦμα τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου. Πρὸς τούτοις καὶ ὁ Πόλκ ὀφείλει πολὺ εἰς τὰς πέριξ τοῦ πατρικοῦ αὐτοῦ οἴκου σκηνάς· αὗται ὥρίμασαν τὴν φαντασίαν του καὶ ἀνέπνευσαν αὐτόν:

*«To strike the lyre, but seldom struck
To notes harmonious with the morning
stars*

*And sweet as those by sainted bards and
angels sung
Which waked the echoes of Eternity.»*

ΙΑ'.

Ὁ ῥήτωρ ὁ διὰ τῆς εὐγλωττίας του ἐνθουσιάσας ὁλοκλήρον ἔθνος καὶ ὁ ποιητὴς ὁ θέλξας ὁλοκλήρον λαόν, δικαίως δύναται ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰς φυσικὰς ἐκείνας καλλονὰς ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἀνετράφη ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας.

Ἡ Ἑλλάς παριστᾷ τὸ ὠραιότερον, λαμπρότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον πανόραμα ὁλοκλήρου τῆς φύσεως. Εἶναι ἡ μήτηρ καὶ τροφὸς αὐτοῦ θεοῦ φωτὸς τῆς ποιήσεως. Αὕτη σεμνύνεται εἰς τὸν Ῥήγαν, Σολωμὸν, Ζαλοκώσταν, Ἀλέξανδρον καὶ Παναγιώτην Σοῦτσον, εἰς τὸν Ῥίζον, Ῥαγκαθῆν, Ζαμπέλιον, Κάλβον, Χριστόπουλον, Ῥώμαν, Τανταλίδην, Ὀρφανίδην καὶ εἰς τὸν τῆς Λευκάδος, — τὸν γλυκύτερον ἀοιδὸν ὅστις ποτὲ ἤρπασε τὴν λύραν ἀπὸ τὴν προαιώνιον ἐλάτην ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ὁποίας οἱ διασημότεροι ἄρματωλοὶ τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας ἐσκέπτοντο ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεγέρσεως.

Αἱ ψυχαὶ πάντων τούτων, βεβαίως ἐπλάσθησαν ἐκ καθαρωτέρου πηλοῦ ἐν αὐτοῖς τὸ αἶσθημα τῆς ποιήσεως ἐνεφυτεύθη οὐχὶ ἀπὸ κοινὴν μούσαν.

Τίς ἔγραψεν ὡς ὁ Ζακύνθιος ποιητής; Αὐτὸς ἦτον ὁ πρῶτος ἀοιδὸς ὁ διὰ τῆς γοήσεως καὶ περιπαθοῦς μελωδίας κελαδήσας ἐπὶ τοῦ Παρνασοῦ τὰ πρῶτα κελαδήματα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς μούσης. Αὐτὸς ἦτον ὁ πρῶτος, ὁ χαιρετίσας τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν,

«Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη

Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά . . .

Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη

Χαῖρε, ὦ χαῖρε ἐλευθερία.»

Τίς διερχόμενος τὰς σελίδας «τοῦ Ὀδοιπόρου» ἢ τοῦ «Χριστοῦ Πάσχοντος» δὲν ἠσθάνθη τὰ εὐλαβῆ ἐκεῖνα αἰσθήματα, ἅτινα ἕκαστος σχεδὸν στίχος ἐμπνέει; Τίς ὑμνήσῃ

τὸ μεγαλεῖον τοῦ Παντοδυνάμου ἁρμονικώ-
τερα τοῦ Παναγιώτου Σούτσου ;

Ὁ Παναγιώτης Σούτσος ἦτον εἷς ἐκ τῶν
πρώτων καλλιεργησάντων τὴν Ἑλληνικὴν
ποίησιν, ἀλλὰ τὸ νέον σύστημα γλώσσης
ὅπερ μεταχειρίσθη, ἀποβάλλων τοὺς ἀναλυ-
μένους μέλλοντας, εἰσάγων ἀπαρέμφата
καὶ ἄλλους ἀρχαϊσμοὺς συντάξεως καὶ πα-
ραλαμβάνων τὰς ἀρχαίας προθέσεις ἀποκα-
τέστησε τὸ ὕψος τοῦ τραγελαφικὸν καὶ μα-
καρονικὸν τὸ σύστημα αὐτοῦ.

Τίς ὅστις ἠράσθη καὶ ἀπώλεσε δύναται
νὰ λησμονήσῃ τὰς στόνους τῆς πενθούσης
λύρας τοῦ «ποιητοῦ τῶν Ἀνθέων ;»

Τίς ἀνέγνωσε «τὸν Κωνσταντῖνον Παλαι-
ολόγον» καὶ τὸν «Καποδίστριαν» τοῦ Ἰω-
άννου Ζαμπελίου ἢ τὴν Τουρκομάχον τοῦ
Ἀλεξάνδρου Σούτσου καὶ δὲν διεθερμάνθη ἡ
καρδιά του ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ ἱερῶν αἰσθη-
μάτων τῆς ἐλευθερίας ; Ἀμφοτέρων τούτων
τὰ ποιήματα εἰσὶ πλήρη τῆς ἀληθοῦς οὐ-
σίας τῆς ποιήσεως, πατριωτικώτατα καὶ ὡ-
ραῖα. Ἡ δὲ νεωτέρα Ἑλληνικὴ ποίησις εἶναι
ἀπαράμιλλος ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν. Ἀτυχέ-
στατε Ἀλέξανδρε ! πόσον μελάγχολος καὶ
βαρυπενθής ὑπῆρξεν ὁ ἀνατείλας ἀστὴρ ἐν
τῇ γεννήσει σου ! Χρὲν καὶ ἀπειλαὶ φυλα-
κίσεως ἦσαν ἡ ἀμοιβὴ τῆς εὐφυΐας σου ! Ἡ
πενία καὶ ἡ ἀνάγκη ἦσαν οἱ ἀδιαχώριστοι
σύντροφοί σου καὶ ὁ τάφος ὃν ἡ Ἑλληνικω-
τάτη καὶ φιλόξενος αὕτη γῆ σοὶ ἐπρόσφερε
τὸ τελευταῖον ἄσυλον τῶν θλίψεών σου. (*)
Ναί ! Ἀλέξανδρε, τὸ σῶμά σου ἤδη κεῖται
νεκρὸν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεως ὅπερ
ἦτο τὸ ἀληθές σου πνεῦμα ἀμόλυντον καὶ
ἱερὸν ζῇ, ἀναπνέει καὶ ἐνυπάρχει οὐ μόνον
ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δούλῃ Ἑλ-
λάδι. Εἴθε τὰ ἀγνὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα τῆς
ἐλευθερίας, τὰ διαλάμποντα εἰς τὰ ἀθάνατά
του ἔπη ἐγχαράχθωσι βαθέως ἐν τῇ καρδίᾳ
ἡμῶν, εἴθε αἱ ἀρρενωπότηται καὶ περιπα-
θέσταται φωναὶ τοῦ ἀντηχήσωσιν εἰς τὰ ὠ-
τία μας καὶ οὐδέποτε γίνωμεν ἐπιλήσμονες
τῶν πρὸς τὴν ὅλην πατρίδα καθηκόντων.....

(*) Ὡς γνωστὸν ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησεν ἐν τῇ
Νοσοκομίᾳ Σμύρνης.

Συμπεραίνοντες ὅθεν λέγομεν ὅτι ἐὰν ἡ
ποίησις προτίθεται νὰ τελειοποιήσῃ, ὑψώ-
σῃ, διδάξῃ καὶ ἀγνίσῃ, νὰ ἐμπνεύσῃ ὡς
τὴν Ὁρησκείαν, — εἰς τὸν ταπεινὸν τὴν ἀ-
ξιοπρέπειαν, τὸν τεθλιμμένον τὴν παρηγο-
ρίαν καὶ τὸν καταπιεζόμενον τὴν ἐλπίδα,
νὰ δείξῃ τὰς ἀφθόλους καὶ πλουσιοπαρό-
χους εὐλογίας τῶν συνήθων ἡμῶν πραγμά-
των, τὸν πλοῦτον τὴν φιλοκάγαθίαν καὶ
τὴν ὠραιότητα τῆς φύσεως· νὰ πληρώσῃ
τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν
ἀγάπης καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον, καὶ νὰ
ἐνθαρρύνῃ ἐν γένει τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ἐ-
ξακολούθησιν τοῦ σταδίου τῆς ἀπὸ τὸ κα-
κὸν εἰς τὸ καλὸν καὶ ἀπὸ τὸ καλὸν εἰς τὸ
καλλίτερον μέχρι τῆς αἰωνιότητος, ὁ ἄν-
θρωπος ὅστις λέγει ὅτι δὲν ἐνοεῖ τὴν ποίη-
σιν, εἶναι ἀναμφιδόλως ἐλλειπὴς νοῦς καὶ
ἀνατροφῆς, ὅστις δὲ λέγει ὅτι δὲν αἰσθάνε-
ται ἀρκοῦσαν ἡδονὴν ἐξ αὐτῆς, εἶναι ἄνθρω-
πος βιβουθισμένος εἰς τὴν ὕλην καὶ ὅστις
οὐδέποτε ἐξήτασε περὶ τοῦ καλοῦ ὅπερ ἡ
ψυχὴ αὐτοῦ δύναται νὰ ἐναγκαλισθῇ. Ὅστις
δὲ ἀποφασιστικῶς λέγει ὅτι δὲν ἀρέσκεται
εἰς τὴν ποίησιν εἶναι σκληροτράχηλος καὶ
ἄμοιρος εὐγενῶν αἰσθημάτων οὔτινος ἢ ὑπό-
ληψις καὶ ἡ ἀγάπη περιορίζεται εἰς τεμά-
χιον πηλοῦ ὅπερ καλύπτεται ὑπὸ τοῦ φορέ-
ματός του, καὶ οὔτινος ἢ πρὸς τοὺς ὁ-
μοίους τοῦ ἀγάπῃ δὲν εἶναι μεγαλειτέρας
περιφερείας ἢ τοῦ χεῖλους τοῦ πύλου τοῦ
καὶ τοῦ στενοῦ κρανίου ὅπερ αὐτὸς ἐμπερι-
κλείει.